

Назарук О. М.
викладач кафедри менеджменту
Міжнародного гуманітарного університету

Nazaruk O. M.
Lecturer of Management Department
International Humanitarian University

ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ВИРОБНИЧІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА» В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

THE CONTENT OF CATEGORY «INDUSTRIAL RESOURCES OF THE ENTERPRISE» IN ECONOMIC RESEARCH

Анотація. У роботі розглянуто науковий доробок вітчизняних та зарубіжних авторів, які концентрували свою увагу на вивченні категорії «виробничі ресурси підприємства», її структури. Виконано порівняльний аналіз складових означеної категорії. Запропоновано визначення терміну «виробничі ресурси підприємства» з урахуванням сучасних тенденцій.

Ключові слова: ресурси, потенціал підприємства, робоча сила, знаряддя праці, предмети праці.

Вступ та постановка проблеми. Структурою будь-якого механізму є цільова багаторівнева система. Базовими характеристиками оцінки результативності його функціонування є насамперед системність та комплексність. Результативність того чи іншого виду господарської діяльності будь-якого підприємства залежить від того, наскільки чітко сформовано механізм його діяльності.

Будь-яка організація незалежно від форми власності виконує дві основні функції: економічну та соціальну.

Свою чергою, ресурсне забезпечення виробничого процесу є результатом дії економічної функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню представленої у статті категорії присвятили свої роботи такі українські вчені, як: Петрович Й.М., Кіт А.Ф., Захарчин Г.М. [1], Болюх М.А., Бурчевський В.З., Горбаток М.І. [4], Івахненко В.М. [5], Володіна І.М. [11], а також ряд зарубіжних науковців: Ільїн А.І., Волков В.П., Станкевич В.І. [2], Грузинов В.П., Грибов В.Д. [3], Тітов В.І. [6], Савицька Г.В. [7], Горфінкель В.Я., Швандар В.А. [8], Калініна А.Е. [9], Немцев В.Н. [10].

Метою даної роботи є вивчення та аналіз існуючих досліджень категорії «виробничі ресурси підприємства» та вироблення власного визначення означеної категорії.

Результати дослідження. На сьогодні існує безліч методичних підходів до визначення та формування механізму управління ресурсами організації. Роботи вчених багато в чому суперечать одне одному.

Дослідження механізму управління ресурсним потенціалом підприємства має не тільки вагоме теоретичне, а й практичне значення.

Складову ресурсного потенціалу підприємств формують виробничі ресурси. Саме їх недостатня кількість заважає організації реалізувати свою стратегію та виконувати інституційні функції навіть в умовах сприятливого зовнішнього середовища.

При розробці та втіленні власної стратегії суб'єкту господарської діяльності притаманна економічна мобільність, яка визначається наявністю ресурсів. Економічна мобільність надає можливість маневрувати у зовнішньому середовищі, що повсякчас змінюється, за рахунок його прихованих ресурсів.

Отже, оцінивши роль ресурсного забезпечення в діяльності підприємства, розглянемо доробок учених щодо дослідження самої категорії «ресурси».

Безпосередньо термін «ресурс» прийшов із французької мови (ressource – засіб, спосіб, дані) [1, с. 66]. Наразі не існує єдиного визначення, а науковці по-різному трактують як його суть, так і структуру.

Наприклад, Ільїн А.І. та Волков В.П. зазначають: «Ресурси – це залучені в господарський оборот чинники виробництва» [2, с. 646].

Грузинов В.П. розглядає ресурси як «фактори, що використовуються для виробництва економічних благ» [3, с. 26].

Резюмуючи наведені вище визначення, спостерігаємо схильність науковців до прирівнювання суті понять «ресурси» та «виробничі ресурси» або «ресурси підприємства». Саме тому багато вчених приділяють більшу увагу дослідженню ресурсів у ракурсі їх співвідношення з виробництвом.

Розглянемо ряд визначень терміну, що досліджується.

Грузинов В.П., Грибов В.Д. у своїй роботі розглядають ресурси, економічні ресурси та виробничі ресурси паралельно, зводячи зміст цих термінів до одного змісту. Автори подають наступну структуру ресурсів: «Робоча сила, знаряддя праці (машини, обладнання та ін.), предмети праці (сировина, матеріали та ін.), готова продукція (запаси товарів), природні умови виробництва (земля, корисні копалини та ін.), підприємництво» [3, с. 20].

Болюх М.А., Бурчевський В.З. та Горбаток М.І. розкривають поняття «ресурси виробництва», спираючись на його структурізацію часів Радянського Союзу та вносячи в нього корективи, викликані виникненням ринкових умов. Результатом стало виділення наступних груп: трудові, матеріальні, засоби праці, фінансові та земельні ресурси [4, с. 35].

Івахненко В.М. у своїй роботі пропонує наступну класифікацію ресурсів: «Трудові ресурси, основні засоби і предмети праці. Важливими виробничими ресурсами є простір (земельна площа) і час. Ресурси можуть бути вихідні, природні та похідні, штучні. До останніх належать товарні, інформаційні, фінансові, наукові та ін.» [5, с. 18].

Тітов В.І. виділяє п'ять основних груп ресурсів: основні виробничі фонди, оборотні кошти, тру-

дові, матеріально-технічні, фінансові й інформаційні ресурси [6, с. 74–143].

Савицька Г.В. у своїй роботі приділяє увагу виявленню резервів підприємства, базуючись на класифікації ресурсів, що споживаються ним, а саме: земельні ресурси, трудові ресурси, предмети праці, засоби праці [7, с. 50–52].

Російські науковці Горфінкель В.Я. та Швандар В.А. дають наступне визначення: «Ресурси – фактори виробництва (трудова, матеріальна, фінансова, організаційна, інформаційна та ін.), які залучаються підприємством для здійснення поставлених перед собою цілей» [8, с. 195].

Калініна А.Е. вважає, що підприємство в процесі здійснення економічної діяльності використовує п'ять видів виробничих ресурсів: робочу силу, знаряддя та предмети праці, сировину та паливно-енергетичні ресурси, інвестиції [9, с. 6–88].

Немцев В.М. до виробничих ресурсів промислових підприємств відносить «природні ресурси (землю, надра, воду та ін.); оборотні кошти, у тому числі матеріальні ресурси; трудові ресурси (людські ресурси з їх здатністю виробляти блага); капітал (джерело власних коштів підприємства); заповзятливість; результати науково-технічного прогресу» [10, с. 30].

Володіна І.М. у своїй роботі стверджує: «Ресурси виробництва – сукупність природних, капітальних і людських сил, які потенційно можуть бути використані у процесі виробництва» [11, с. 21–22].

Згрупуємо наведені вище визначення у табл. 1.

Аналізуючи результати, отримані в табл. 1, робимо висновок, що термін «виробничі ресурси» розглядається здебільшого з двох ракурсів. З одного боку, ресурси – це джерела виробництва, а з іншого – це запаси.

Доцільно згадати також класичну політекономію, в якій ресурси, що використовуються у виробництві, називаються «факторами виробництва».

Так, Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. подають наступне визначення: «Фактори виробництва – це економічна категорія, що означає вже реально залучені до процесу виробництва ресурси» [12, с. 314].

Аналізуючи вищезазначене бачимо, що виробничі ресурси є більш широкою в економічному розумінні категорією. Це пояснюється тим, що фактори виробництва є тільки тими ресурсами, які використовуються.

Крім вищезазначеного, західні дослідники виокремлюють ще один вид факторів – «підприємницькі зді-

бності». Цей фактор запропонував увести у склад виробничих ресурсів англійський вчений А. Маршал [13, с. 54]. Незважаючи на те що в більшості розвинених країн підприємницькі здібності вважаються невід'ємним компонентом виробничих ресурсів, в Україні ця категорія є більш ніж недооціненою.

Слід зазначити, що більшість досліджень вітчизняних учених побудована на роботах К. Маркса та його послідовників, в яких, своєю чергою, перевага належала капіталу як результату праці. Натомість у класичній політичній економії першість віддавалася саме праці.

Категорію «підприємницькі здібності» зустрічаємо в роботі вітчизняних науковців А. Задова та Ю. Петруня, які включили її до складу організаційно-економічних ресурсів. Вони визначають зазначену категорію як «пошук та мобілізацію наявних у суспільстві ресурсів» [14, с. 32].

Отже, бачимо, що перехід України від соціалістичної економіки до ринкової має відображення й у наукових працях, пов'язаних із вивченням категорії «виробничі ресурси підприємства».

Радянській економіці не було притаманним виокремлення такого важливого фактору, як підприємницькі здібності. Лише після початку перехідного періоду в Україні почали розглядати зазначений фактор як окремий компонент виробничих ресурсів, але все ще не існує достатньої кількості досліджень.

Висновки. Резюмуючи вищезазначене, дамо власне визначення терміну, що досліджується.

Виробничі ресурси – це економічна категорія, структура якої прямо пов'язана із видом діяльності. У найвужчому розумінні вона включає в себе складові, безпосередньо пов'язані із виробництвом продукції та притаманні будь-якому виду діяльності (робоча сила, предмети та знаряддя праці, матеріальні, нематеріальні та фінансові складові), а також елементи опосередкованого впливу на виробництво залежно від сфери діяльності (готова продукція, сировина, природні умови, земля, інформаційні та інвестиційні).

Економічний результат підприємства прямо пропорційно залежить від ресурсного забезпечення його господарської діяльності. Об'єм матеріальних і нематеріальних ресурсів, які залучаються на підприємствах, своєю чергою, залежить від якості трудових ресурсів (кваліфікації робітників, рівню їх знань та досвіду). Основним завданням, яке вирішує механізм ресурсного забезпечення, є мінімізація

Таблиця 1

Порівняльний аналіз складових терміну «виробничі ресурси»

Автор	Складові													
	Робоча сила	Знаряддя праці	Предмети праці	Готова продукція	Природні умови виробництва	Матеріальні ресурси	Фінансові ресурси	Земельні ресурси	Інформаційні ресурси	Час	Організаційні ресурси	Сировина та паливно-енергетичні ресурси	Інвестиції	Нематеріальні засоби
Грузинов В.П., Грибов В.Д., Болух М.А.	+	+	+	+	+									+
Бурчевський В.З., Горбаток М.І.	+	+	+			+	+	+						
Івахненко В.М.	+	+	+	+	+		+	+	+	+				
Титов В.І.	+	+	+			+	+		+					
Савицька Г.В.	+	+	+					+						
Горфінкель В.Я., Швандар В.А.	+					+	+		+		+			
Калініна А.Е.	+	+	+									+	+	
Немцев В.Н.	+				+	+	+	+						+
Володіна І.М.	+	+	+		+		+	+	+					+

Джерело: власна розробка

витрат, пов'язаних із ним. Для цього топ-менеджмент має розробити схему їх раціонального використання.

Крім основного завдання, яке вирішує механізм ресурсного забезпечення, існують й додаткові. Серед них:

відмова від економічно не доцільних видів діяльності, для яких потрібне додаткове залучення ресурсів; виділення конкурентних переваг, що базуються на виборі найбільш вигідної структури ресурсного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Економіка підприємства: [підручник] / Й.М. Петрович, А.Ф. Кіт, Г.М. Захарчин [та ін.]; за заг. ред. Й.М. Петровича; 2-ге вид., випр. – Л.: Магнолія, 2007. – 580 с.
2. Економіка підприємства: [учеб. пособ.] / В.П. Волков, А.И. Ильин, В.И. Станкевич [и др.]; под общ. ред. А.И. Ильина, В.П. Волкова. – М.: Новое знание, 2003. – 677 с.
3. Економіка підприємства: [учеб. пособ.] / В.П. Грузинов, В.Д. Грибов; 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 208 с.
4. Економічний аналіз: [навч. посіб.] / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток [та ін.]; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка; вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
5. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / В.М. Івахненко. – К.: КНЕУ, 2000. – 263 с.
6. Титов В.И. Экономика предприятия: [учебник] / В.И. Титов. – М.: Эксмо, 2008. – 416 с.
7. Савицкая Г.В. Экономический анализ: [учебник] / Г.В. Савицкая; 11-е изд., испр. и доп. – М.: Новое знание, 2005. – 651 с.
8. Економіка підприємства: [учебник для вузов] / Под ред. проф. В.Я. Горфинкеля, проф. В.А. Швандара; 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 670 с.
9. Калинина А.Э. Экономика фирмы: Производственные ресурсы и результативность хозяйственной деятельности: [учеб. пособ.] / А.Э. Калинина. – Волгоград: ВГУ, 2004. – 172.
10. Немцев В.Н. Экономический анализ эффективности промышленного предприятия: [учеб. пособ.] / В.Н. Немцев; 2-е изд. – Магнитогорск: МГТУ, 2004. – 208 с.
11. Основи економічної теорії: [конспект лекцій] / Під ред. І.М. Володіної. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 121 с.
12. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева; 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2007.
13. Мэнкью Н.Г. Принципы экономики / Н.Г. Мэнкью; 2-е изд., сокращ. – СПб.: Питер, 2001. – 496 с.
14. Задоя А.А. Основы экономики: [учеб. пособ.] / А.А. Задоя, Ю.Э. Петруня. – К.: Вища школа; Знання, 1998. – 478 с.

Аннотация. В работе рассмотрены научные наработки отечественных и зарубежных авторов, сконцентрировавших своё внимание на изучении категории «производственные ресурсы предприятия», её структуры. Выполнен сравнительный анализ составляющих указанной категории. Предложено определение термина «производственные ресурсы предприятия» с учетом современных тенденций.

Ключевые слова: ресурсы, потенциал предприятия, рабочая сила, орудия труда, предметы труда.

Summary. The paper discusses the scientific achievements of domestic and foreign authors, concentrated their attention on the study of the category of «production resources of the enterprise», its structure. A comparative analysis of the components of this category. A definition of the term «industrial resources of the enterprise» to meet modern trends.

Key words: resources potential of the enterprise, labor, tools, objects of labor.